

20M 5
781.16 x b) if

DZIESMU SVĒTKU 100 GADU IZSTĀDE

KELNĒ, 19.—23. jūlijā 1973.

Ar Dziesmu svētkiem pirms simts gadiem iesākās liela kultūras cīņa par latviešu nacionālām un garīgām vērtībām. To iesāka fantasti, mūsu tautas atmodas laika romantiķi.

„Šis tautas gars reiz spēcīgs un varens, caur sešu gadu simteņu verdzību tika noslodzīts, bet pavisam apspiest to nevarēja. Tagad brīvos cilvēkos tas atkal no jauna ir izcēlies pār latviešu zemi, tas atkal sāk valdīt latviešu tautā. Šis nemirstams un neapspiežams tautas gars arī mūs uz šiem lieliskiem svētkiem ir aicinājis. Viņš atskan iz mūsu tautas dziesmām, iz šī tautas gara mūžīgi plūsdama avota” (Atis Kronvalds, 1. Dz. sv.).

Latvijas patstāvības laikā Dziesmu svētki bija lielākie mūsu tautas svētki. Bija piecelts it kā senais dainu laiks.

„Latviešu tautas dziesmas ir tikpat vecas kā valoda un dziedāšana. Visgrūtākajos dzimtbūšanas laikos, kad pēc likuma burta romiešu tiesību nozīmē latvieši bija vergi un dzimtkungam piederēja dzīvības un nāves vara, kuņģā dzimtļaudis drīkstēja cits citam un savam Dievam sūdzēt svešas varas nodarīto pārestību. Dziedātāji savā nacionālā postā ar stoisku mieru turpināja klausu gaitas” (prof. Dr. A. Švābe).

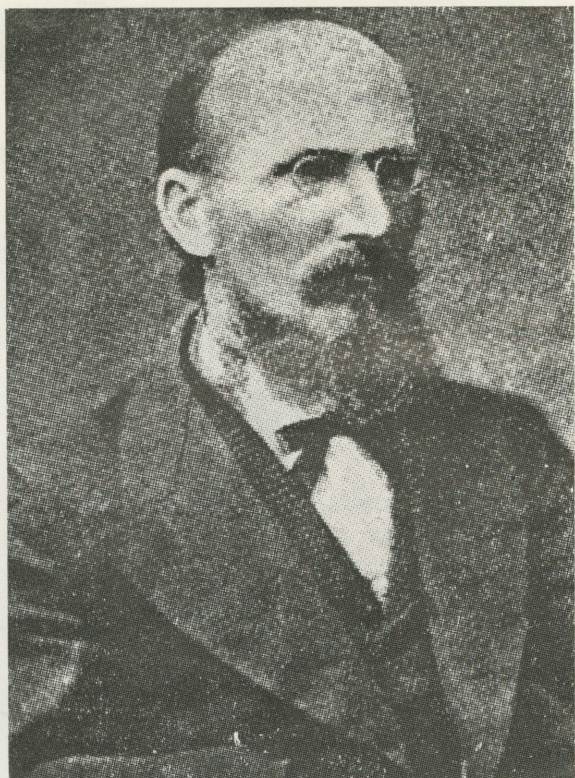
Bēdu manu lielu bēdu,
Es par bēdu nebēdāju:
Liku bēdu zem akmeņa,
Pāri gāju dziedādama.

Latviešu tautas dzīves ziņa ir izlikta tautas dziesmās. Šis monumentālais kapitāldarbs, kuņģ tagad ir uzrakstīts un pasaules mērogā uzskatāms kā vienreizējs, daudzus gadu simteņus ticis nodots (tradēts) no paaudzes uz paaudzi. Šajā dokumentā atrodam visu mūsu tautas kultūru, filozofiju, mākslu, vēsturi u.t.t. un tas aptver arī latviešu tautas dzīves aprakstu.

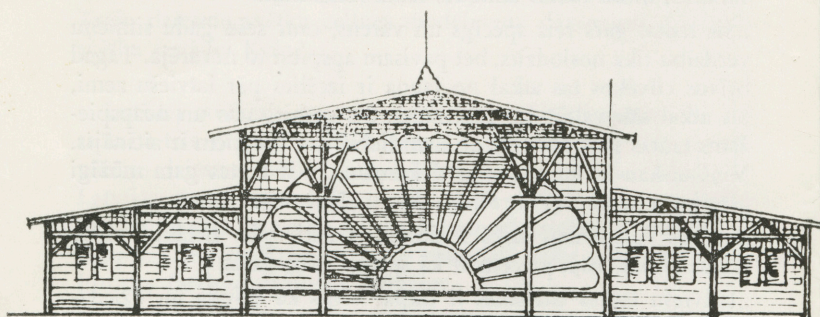
Dziedot dzimu, dziedot augu,
Dziedot mūžu nodzīvoju;
Dziedot iet dvēselīte
Dieva dēla dārziņā.

„Latviskai dziesmai no bronzas laikmeta lepnības, kur dzintara dārdzība bij plētusi visādu daili dziļumā ir celtniecisks vēriens. Ka šais grāmatās guļ latvietības gods, guļ daudzīnātā gaismas pils, kas ceļama augšā, to ar pareģa prātu bij paredzējis Krišjānis Valdemārs. Politikā cildinot Garlība Merķeļa gaišos centienus, Valdemāram bij skaudrs skats, viņš mudina jaunatni vākt garamantas, rīko Brīvzemnieka braucienus, noteic vēlāk Baronam ņemt dainu kopšanu rokās. No turienes, no šīs augšamcēlās senatnes gaismaspils jau pirmie stariņi Cimzes dziesmiņās Pirmos dziesmu svētkos” (Emils Melngailis 8. Dz. sv. vadonī).

49446

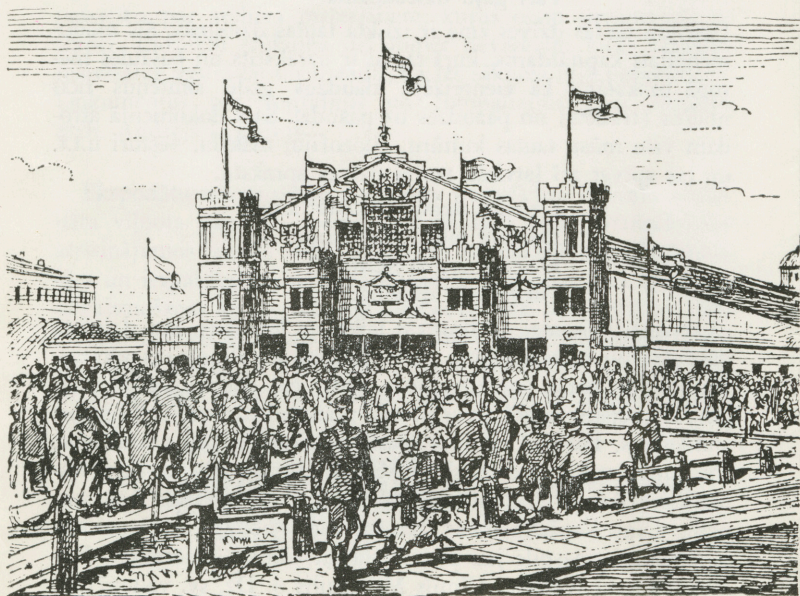

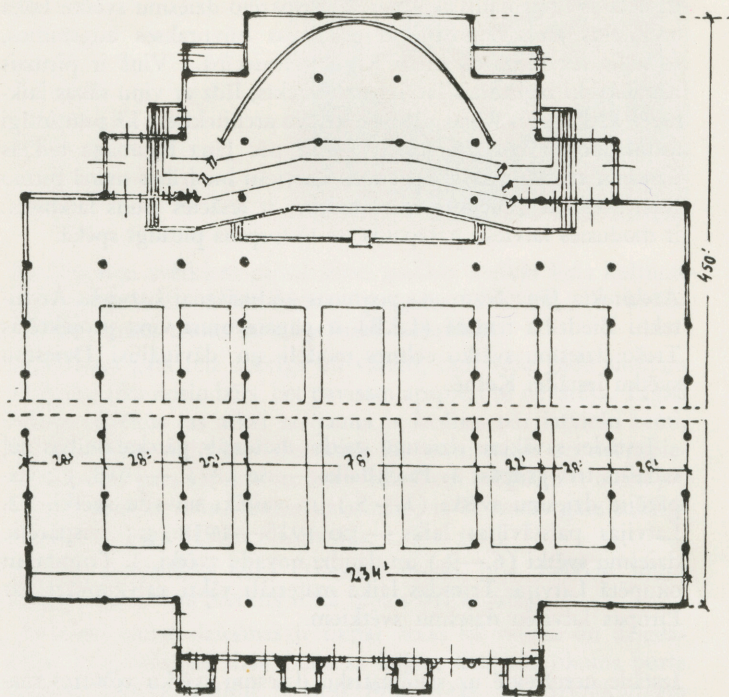
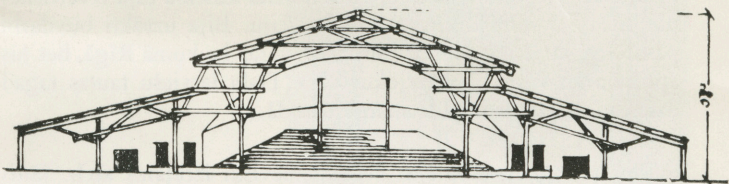
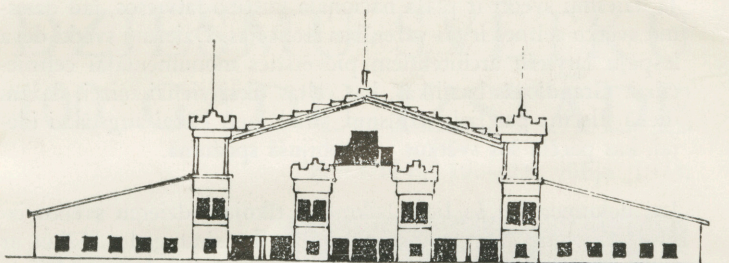
*Architekts Jānis Baumanis
1834—1891*

*Pirmo dziesmu sv. celtnē Rīgā, Keizardārzā (1873),
arch. J. Baumanis*

Trešo Dziesmu sv. celtnē Rīgā, Esplanādē (1888) arch. J. Baumanis, perspektīve, plāns, fasāde, šķērsgrīzums. Pēc šiem zīmējumiem, arch. R. Legzdiņa vadībā, pagatavots šis ievērojams bazilikas modelis mērogā 1:100

LATVIEŠU BIEDRĪBAS NAMS

celts 1870 .g. Rīgā pēc arch. J. Baumaņa projekta. Nams nodega 1908. g. Uzcēla jaunu pēc arch. E Poles projekta ar mākslinieka J. Rozentāla freskām. Latvijas laikā pēc prof. E. Laubes projekta uzcēla piebūvi. Arch. J. Baumanis ir Latviešu biedrības dibinātājs, priekšnieks (1872—75), organizēja Pirmos visp. Dziesmu svētkus un tos atklāja (1873).

Ja dziesmu svētki ir plaša nacionāla kustība latviešos, tad dziesmu svētku celtnes ir tās varenības izteicējas. Dziesmu svētki deva iespēju latviešu arhitektiem pievērsties monumentālai celtniecībai. Grandiozās bazilikas, kas celtas tikai vienai reizei, dažām dienām, liecina par lielo sajūsmu, strādāšanu kādai augstākai idejai, kas pacēla šos svētkus vēl nebijušā spožumā.

Lai dokumentētu šo lielo laikmetu, rīkojam dziesmu svētku izsādi, rādot notikumus vēsturiskajā secībā simt gados. Sākot ar tautas atmodas laikmetu, līdz Latvijas patstāvības laika pēdējiem — 9. dziesmu svētkiem 1938. g., kuŗos piedalījās 15.000 dziedātāju un 75.000 klausītāju, šī nacionālā kustība bija izvērtusies par lielu latviešu kultūras manifestāciju. Bija uzsākti būvdarbi pastāvīgai dziesmu svētku celtni Uzvaras laukumā Rīgā, bet tos apturēja kaŗš un Latvijas okupācija. Daļa latviešu tautas tagad dziesmu svētku simtgadi atzīmē trimdā.

Svinot 100 gadu piemiņas svētkus, sevišķi izceļams arch. Jānis Baumanis (1834—1891), kas cēlis 1., 2. un 3. dziesmu svētku celtnes un Rīgas Latviešu biedrības namu (1870), kā arī daudzas citas ievērojamas celtnes. 1. vispārējo dziesmu svētku laikā arhitekts Jānis Baumanis ir jau savas būvprakses augstumos, ielauzis sev redzamu vietu Rīgas celtniecībā. Viņš ir pirmais akadēmiski izglītotais latvieš uarchitekts, līdz ar viņu sākas laikmets, kad blakus Rīgas vācu un krievu arhitektiem kā pilntiesīgi aroda locekļi nostājas latvieši. Kad pēc Jāņa Baumaņa teiktās dziesmu svētku atklāšanas runas Latviešu biedrības namā pirmo reizi nodzied „Dievs, svētī Latviju”, ir iesācies jauns laikmets: ir modusies latviešu pašapziņa un tā turpina pieaugt spēkā.

Arhitekta Jāņa Baumaņa piemiņas godināšanai Latviešu Arhitektu Biedrība trimdā (LĀB) ir pagatavojusi viņa projektētās Trešo dziesmu svētku celtnes modeli un dāvinājusi Dziesmu svētku izstādei Ķelnē.

Izstādei savāktais dziesmu svētku materiāls pārskatāmības dēļ sadalīts trīs grupās: 1. Priekšlaiks — no 1873.—1910. g.; vispārējie dziesmu svētki (1.—5.) un vairāki novadu svētki. 2. Latvijas patstāvības laiks — no 1926.—1938. g.; vispārējie dziesmu svētki (6.—9.) un daudzi novadu svētki. 3. Trimda un okupētā Latvija. Trimdas laika materiāli vākti galvenokārt par Eiropas latviešu dziesmu svētkiem.

Izstāde nereflektē uz sistēmatisku dziesmu svētku vēstures materiālu kopojumumu, tā ir fragmentāra. Bija jāiztiek ar trimdā pieejamiem materiāliem, jo Latvijā esošos materiālus nebija iespējams dabūt.

Dziesmu svētku materiālus savācis un apstrādājis arch. R. Legzdiņš, tehnisko iekārtojumu veicis arch. Andrejs Legzdiņš, to darinot pēc sava Stokholmā godalgotā projekta. Palīgs bija Baltijas centrālā archīva vadītājs Oto Bongs. Viņam arī pienākas pateicība par archīva materiāliem, kuŗus esam izmantojuši izstādei. Līdzekļu trūkuma dēļ tomēr nevarējām visus savāktos materiālus apstrādāt un izstādīt, kā tas sākumā bija paredzēts. Dokumentus pārfotografējis un fotopalielinājumus izdarījis arch. Andrejs Legzdiņš.

Eksponātu novietošanai izmantota trīsplākšņu prizmās sastrādāta viļņota pape, — pieņemtais modulis atļauj visdažādākos atrisinājumus izstāžu telpā. Šī iekārta arī pakļaujas visdažādākajām un iespaidīgākajām apgaismošanas iespējām, gan iebūvējot apgaismošanas ķermeņus pašā elementā, gan projicējot uz tiem attēlus. Ikviens elements, pakļauts savai funkcijai, būtībā ir arī izstādes objekts. Tā kā izstāde notiek Gircenicha vestibilā, kur liela publikas frekvence, bijām spiesti likt eksponātus arī uz sienām.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0319033429

Roberts Legzdiņš